

ضمانت اجرای حقوق بازداشت‌شدگان

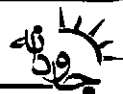
در اسناد بین‌المللی حقوق بشر، با تکیه بر حقوق زنان

محمود محمدی قزوینی

مدرس دانشگاه و استاد مرکز آموزش قضات

انتشارات جلودار

سرشناسه	محمدمدی قوهکی، محمود، ۱۳۴۱ -
عنوان و نام پدیدآور	ضمانت اجرای حقوق بازداشت‌شدگان در اسناد بین‌المللی حقوق بشر، با تکیه بر حقوق زنان / محمود محمدی قوهکی.
مشخصات نشر	تهران: جاودانه، جنگل، ۱۳۹۲
مشخصات ظاهری	۲۳۲ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۲۹۹-۸
وضعیت فهرست‌نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامه.
صنوع	بازداشت
موضوع	زنان زندانی - وضع حقوقی و قوانین
موضوع	حقوق بشر
موضوع	حقوق زن
موضوع	عدالت کیفری
رده‌بندی ده‌گانه	۱۳۹۲ ض ۸ / م ۳ / ۵۴۳۷ K
رده‌بندی دیوید	۳۴۱/۳۱
شماره کتابشناسی	۳۳۸۹۷

عنوان کتاب: ضمانت اجرای حقوق بازداشت‌شدگان در اسناد بین‌المللی حقوق بشر، با تکیه بر حقوق زنان
تألیف: محمود محمدی قوهکی
ناشر: انتشارات جاودانه، جنگل
ناظر فنی: امین لشکری
نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۲
قطع و تیراژ: رقعی، ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: ۷۰۰۰ ریال
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۲۹۹-۸

<http://www.junglepub.org>

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۶۱۱۵-۹-۶۶۴۸۲۸۳۰

[email:// Info@junglepub.org](mailto:Info@junglepub.org)

۰۳۱۱-۳۲۰۵۰۶۷-۳۲۰۳۸۰۰-۹

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

مقدمه

خداوند کریم که به انسان کرامت بخشید و در کتاب خود فرمود:
وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ
الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا.^۱
«و ما فرزندان آدم را بسیار گرامی داشتیم و آنها را به مرکب بر و
بحر رزق دادیم و از هر چیز پاکیزه آنها را روزی دادیم و بر
بسیاری از آنهایی که ما آفریدیم خود برتری و فضیلت بزرگ بخشیدیم».

انسان آزاده متولد می‌شود. احقر به بردگی کشیدن یا ذلیل کردن یا
مقهور کردن یا بهره کشیدن یا به بندگی کشیدن او را ندارد و بندگی برای
غیر از خداوند متعال نیست.^۲ از آنجا که عدم شناسائی و تحقیر حقوق بشر
منتهی به اعمال وحشیانه‌ای گردیده است که روح بشریت را به عصیان
واداشته و ظهور دنیایی که در آن افراد بشر در بیابان سفیده، آزاد و از ترس
و فقر، فارغ باشند به عنوان بالاترین آمال بشر اعلام شده است. از آنجا که
اساس حقوق انسانی را باید با اجرای قانون حمایت کرد تا سرانجام عنوان
آخرین علاج به قیام بر ضد ظلم و فشار مجبور نگردد.^۳

۱- ر.ک: اسراء ۱۷ آیه ۷۰

۲- ر.ک: ماده ۱۱ اعلامیه اسلامی حقوق بشر

۳- ر.ک: مقدمه اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب ۱۰ دسامبر ۱۹۴۸

بی‌تردید نقض شدید و گسترده حقوق بشر در طول مدت جنگ جهانی دوم و در برخی از کشورها پیش از شروع جنگ منجر به تغییرات اساسی در رویکرد جهانی نسبت به شناسائی و حمایت از حقوق بشر شده است چرا که این جنگ بیش از پیش آشکار نمود که دستیابی به صلح پایدار و حقیقی ممکن نخواهد بود مگر با برقراری دموکراسی که نتیجه آن به رسمیت شناختن ارزش ذاتی انسانی به عبارتی حقوقی که خداوند به انسان عطا کرده، همان حقوق مساوی و جدائی‌ناپذیر تمام افراد بشر که همان آرزوی دیرینه بشر آزادی، عدالت و صلح برای همه می‌باشد.

توجه به حقوق بشر در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی و محوریت آن در تمامی مباحث مربوط به انسان و جوامع انسانی و قرار گرفتن در دهه حقوق بشر تمامی انسان‌های آزاد را به تلاش و همکاری جهت استواری و ارتقاء مفاهیم والای انسانی و تثبیت و ترویج ارزش‌ها و مفاهیم مشترک بشریت واداشته است.

تلاش برای ترویج و صیانت حقوق بشر از طریق بین‌المللی و نهاد حقوق بشری و برگزاری کنفرانس‌های ملی، منطقه‌ای، بین‌المللی به منظور توسعه حقوق بشر کمک کرده و تضمین‌های اجرائی زیادی ایجاد شده که فراموش کردن حقوق بشر در سراسر جهان را در پی خواهد داشت. اما در عین حال موارد نقض محکم بسیار است و متأسفانه حق بر آزادی به معنای حق بر آزادی افراد یا عدم دستگیری و بازداشت که از حقوق اولیه بشری و طبیعی همه انسان‌هاست در موارد زیادی نقض می‌شود. علل این تعرضات اغلب عدم آگاهی فرد بازداشت

شده یا مقامات بازداشت کننده نسبت به قوانین، عدم برخورداری از یک محاکمه عادلانه، فقدان یک سیستم قضائی شایسته، شلوغی دستگاه‌های قضائی و انتظامی که گاه به خاطر کثرت کار برخی متهمین به فراموشی پرده می‌شوند، ناکارآمدی سیستم زندان‌ها و بازداشتگاه‌ها، عدم دسترسی به وکیل مدافع، که همه این امور دست به دست هم داده و ناگهان افراد زیادی بدون گناه از دست به سر می‌برند و گاه هم به خاطر ارتکاب بزه‌ی کوچک که مستحق مجازات تحمل حبس نیست متحمل بازداشتی طولانی و یا کوتاه که بدون استعلام به ایستگاه حمل می‌شود و همین امر موجب خدشه‌دار شدن کرامت انسانی و در مقدمه ناهنجاری‌های بعدی وی در اجتماع می‌شود.

شخص بازداشتی در نگاره اول ظاهر فقط آزادی تن خود را از دست داده لیکن با اندکی تأمل روشن می‌شود که در واسطه سلب آزادی بازداشت شده بسیاری از حقوق بنیادین وی مثل حق حیات و برخی آزادی‌ها نیز به خطر می‌افتد. برخی از این حقوق و آزادی‌ها مثل حق عبور و مرور و آزادی انتخاب مسکن به صورت کامل از بین می‌رود و فرد محروم از آزادی تن از حق آزادی عبور و مرور (تردد) نیز محروم و بی‌بهره می‌شود و برخی از حقوق مثل حق آزادی مذهب و برگزاری جلسات مذهبی و آئین‌های مربوطه و مسکن در اجتماعات محدود می‌شود. فرد بازداشت شده به علت مجبور بودن به حضور در بازداشتگاه از نظر روحی و روانی آسیب‌پذیر می‌شود و سلامت روانی وی نیز به خطر می‌افتد و در مورد سلامتی جسم نیز بازداشت‌شدگان چون مجبور به زندگی در محیط عمومی بازداشتگاه هستند نیز همین وضع متصور است. در

نتیجه سلب آزادی تن می‌تواند همان قدر مهم باشد که سایر حقوق و آزادی‌های به خطر افتاده شده و یا محدود شده اهمیت دارند.

آزادی به معنای عام از دیرباز مدنظر تمام صلحا و علما بوده است. و خداوند انسان را آزاد آفریده به همین جهت در مورد آزادی خصوصاً آزادی تن بسیار تأکیدی شده، این نوع آزادی که به نظر می‌رسد مهمترین آزادی است در اکثر اسناد بین‌المللی و قوانین اساسی مورد حمایت قرار گرفته و این حمایت در قوانین مادی نیز وارد شده و به صورت جدی ملحوظ است لیکن علیرغم این حمایت‌ها مورد تعرض هم واقع می‌شود.

در خصوص آزادی انسان‌ها، ایران باستان می‌توان از اعلامیه‌ی کوروش هخامنشی در ۲۵۰۰ سال پیش از زاده شده بعد از آن با ظهور دین مبین اسلام خطابه‌های حضرت محمد مصطفی (ص) و گرامی اسلام بویژه در حجة‌الوداع که راجع به حفظ جان و مال و آبروی انسان‌ها است در قرن هفتم میلادی و سرانجام سخنان وزین امیرمؤمنان حضرت علی (ع) مطالب (ع) که بعضی از آنها در نهج‌البلاغه جمع‌آوری شده است که همگی نسبت به رعایت حقوق انسان‌ها و احترام به آزادی و کرامت بشری اهمیت ویژه‌ای قائل شده است. اما در ریشه‌های حقوق بشر به معنای امروزی را باید در حقوق و تاریخ غرب جستجو نمود.

۱- ر.ک: محمدرضا گودرزی بروجردی و مظفرالوندی، حقوق بشر در نظام کیفری و زندان‌ها تهران، سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور، انتشارات راه تربیت،

اولین اعلامیه حقوق بشری به مفهوم امروزی در اوایل قرن سیزدهم میلادی به نام قرارداد (ماگناچارتا)^۱ است که در آن بازداشت افراد بدون محاکمه ممنوع شده است.^۲ این متن در طول تاریخ دچار تحول گشت و بعد از آن اعلامیه قاعده‌ی حقوقی (ها به آس کورپس)^۳ که در آن این حق به شخص بازداشت شده داده شده که بدون هیچ قید و شرطی به مقام قضائی در خصوص بازداشت خود و قانونی بودن آن شکایت کند، و آزادی خود را خواستار شود. در نهایت اعلامیه‌ی حقوق مصوب سیزدهم فوریه‌ی ۱۶۸۹^۴ سندی که حقیقتاً اساس مردم در آن تأیید و اعلام می‌شود و معروفترین لایحه‌ی حقوق در سورنستان است^۵ در آمریکا نیز با الهام از اندیشه‌ی متفکران و دانشمندان عصر روشنگری چون ژان ژاک روسو، شارل لوئی دو مونتسکیو، جان لاک انگلیسی و ولتر که در سال ۱۹۷۱ میلادی اصلاحاتی در قانون اساسی آمریکا به وجود آمد، در واقع پایه و زیربنای آزادی فردی در آمریکا گذاشته شد که حاوی مفاهیم حقوق بشری و تصریح به آزادی بود. و سرانجام در سال ۱۸۶۵ نیز در دوران زمامداری رابرت لنکلن، شاهد لغو برده‌داری هستیم. در فرانسه نیز پس از انقلاب کبیر فرانسه به حقوق فردی و آزادی‌ها توجه زیادی شد که از تفکر اندیشمندان انگلیسی و فرانسوی و نیز

۱- Magna charta

۲- همان، ص ۲۳۴ به نقل از حقوق بشر، تامس پین، ترجمه‌ی اسدالله مبشری، حرکت انتشارات علمی فرهنگی

3- Habeas Corpus.

4- Bill of Rights

از جنبش استقلال‌طلبانه‌ی مردم آمریکا نشأت گرفته بود و در غالب چندین اعلامیه که اهم آن متن مربوط به ۲۶ اوت ۱۷۸۹ می‌باشد به تصویب رسید.^۱ پس از جنگ جهانی دوم در ۲۵ آوریل ۱۹۴۵ اساسنامه سازمان ملل متحد به نام منشور ملل متحد در سانفرانسیسکو به تصویب رسید. و در سال ۱۹۴۸ در ۱۰ دسامبر اعلامیه جهانی حقوق بشر که می‌توان گفت حاصل تمامی تلاش‌های خستگی‌ناپذیر همه انسان‌ها در تمام اعصار برای دفاع از حیثیت آزادی و کرامت نسل بشر در برابر همه ستمگری‌ها و بیدادها در طول زمان و مکان‌های مختلف است به تصویب رسید.

در ۱۶ دسامبر ۱۹۶۶ میثاقین به تصویب رسیدند و در ۵ اوت ۱۹۹۰ میلادی مصادف با ۱۱ مهر ۱۴۱۱ قمری مطابق با ۱۵ مرداد ۱۳۶۹ اعلامیه‌ی اسلامی حقوق بشر تصویب شد.

در کتاب حاضر سعی بر آن شده ضمن برشمردن حقوق افراد محروم از آزادی هم ایشان را متوجه این حقوق نموده هم مقامات بازداشت‌کننده را متوجه موارد نقض این حقوق بنمائیم. لذا امید است که کتاب حاضر فتح بایی برای توجه بیشتر به امور بازداشت‌شدگان بشود.

امروزه ناکارمندی سیستم زندان بانی و بازداشتگاه‌ها در بسیاری کشور و ناتوانی آن در غلبه بر مشکلات عدیده مربوط به بازداشت‌شدگان آشکارا خاص و عام است.

در جمع‌بندی مطالب فوق ملاحظه می‌شود که مجموع عوامل ذکر شده

باعث می‌شود که بازداشت‌شدگان امکانات کافی برای حق دفاع خود را نداشته باشند و مضافاً اینکه علاوه بر بی‌دفاعی مورد تعدیات دیگر هم قرار گیرند.

بر این اساس که متهم حق آزادی و حیاتش به خطر افتاده و بایستی در مدت فرآیند سالم در طول مدت بازداشت جهت دفاع از خویش از امکانات لازم برخوردار باشد و جهت عملی ساختن این حق باید علاوه بر از بین بردن حلاءه‌ها، قاضی محبط مناسب برای بازداشت و آموزش مأموران مربوط و نهادهای نظارتی در این زمینه براساس استانداردهای حقوق بشری تأمین گردد.

لذا باید از تمامی امکانات موجود برای جلوگیری از بازداشت استفاده نمود و جمعیت کیفری را به حداقل رسان داد که این امر در همان حق حضور فوری نزد قاضی ملحوظ است نه از حقوق اساسی بازداشت‌شدگان است و قاضی مدنظر قاضی آموزش دیده‌ای است که باید آزاد کردن و اهداء آزادی را بداند. مضافاً اینکه در مواقعی که مظنون قانوناً فرد بازداشت می‌شوند باید حقوق ایشان در تمام مراحل بازداشت رعایت می‌شود تا پس از آزادی ایام بازداشت منجر به تخریب روحی و روانی‌شان نشود. بلکه اساس کنند در نظامی زندگی می‌کنند که حتی حین ارتکاب جرم و قانون شکنی، که منجر به تحمل دوران بازداشت می‌شود. با آنها به صورت قانونی و طوری که کرامتشان حفظ شود رفتار می‌شود. که نهایتاً این امر منجر به ترک بزهکاری و تربیت صحیح این افراد می‌شود. با این باور که متهم انسانی است

که حق حیات و آزادی وی در معرض خطر قرار گرفته و باید به او این امکان را داد تا از حق حیات و آزادی خود دفاع کند. نهایتاً باید باور کنیم افرادی که بازداشت می‌شوند، بدون توجه به میزان وخامت جرمی که به خاطر آن متهم شده‌اند، مقام خود را به عنوان انسان از دست نمی‌دهند. دادگاه قانونی با سر نهاد قضائی دیگری که مورد اتهام آنها را بررسی می‌کند به لزوم محرومیت از آزادی حکم کرده است نه اینکه انسانیت‌شان فراموش شود.

تفکر رسیدن قضائی به اجرای عدالت کیفری بر مبنای اصول و موازین حقوق بشر بین‌الملل است که در میان ملل مختلف به منصفه ظهور رسیده و در اکثر قوانین داخلی کشورهای سیستم حقوقی خود را بر این اساس بنا نموده‌اند و قوانین متفق پیشرفته‌ای در سطح بین‌المللی، منطقه‌ای و داخلی تدوین شده است.

در این عرصه به آزادی تن که از آزادی‌های انسانی بشری است اهمیت بیشتری داده شده و در موارد زیادی به آن پرداخته شده تا جایی که در برخی اسناد بین‌المللی مقرر شده بازداشت‌شدگان قبل از محاکمه متهم نامیده شوند. و امتیازات خاصی به این گروه داده شده است. با در نظر گرفتن مطالب مذکور در عمل با موارد نقض بسیاری از حقوق افراد مواجه می‌شویم و با توجه به اینکه ناکارآمدی حاکمیت ایده عدالت سرکوبگرانه در طول سالیان متمادی آشکار و نمایان شده است و بر کسی پوشیده نیست. و ادامه این روش توسط مجریان قانون معمولاً از عدم آگاهی

نشأت می‌گیرد. لذا در راستای جبران این نارسائی‌ها و ناکامی‌های موجود رعایت روز افزون حقوق بشر در مدیریت قضائی و روند دادرسی عادلانه و بالا بردن سطح آموزشی همگان اعم از کارکنان قضائی و ضابطین و سایر کسانی که با افراد بازداشتی سروکار دارند و خود بازداشت‌شدگان امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. زیرا ثابت شده رعایت این حقوق و رفتار مناسب با بازداشت‌شدگان رویکرد حقوق بشری، برای پیشگیری از جرم و روند اجتماعی شدن مجرمین و بازگشت سعادتمندانه ایشان به جامعه گریز ناپذیر است.

فهرست مطالب

بخش اول: بررسی حقوق دفاعی و برخورداری از دادرسی مناسب متهمین

- فصل اول: حقوق مربوط به مراحل اولیه بازداشت ۳
- گفتار اول: تفهیم اتهام یا آگاهی از علت بازداشت ۴
- الف- اصول و قواعد ۵
- ب- سر و بار و بار بودن تفهیم اتهام ۶
- ج- جهات علل اتهام ۷
- د- اطلاع رسانی ملکیست ۸
- هـ- تفهیم اتهام و دلایل آن در حقوق ایران ۱۴
- و- یافته‌های میدانی ۱۹
- گفتار دوم: حق رسیدگی فوری قضائی ۲۰
- الف- اصول و قواعد ۲۳
- ب- نظرات کمیته حقوق بشر ۲۷
- ج- دیدگاه کمیسیون آمریکائی حقوق بشر ۲۹
- د- کمیسیون و دیوان اروپائی حقوق بشر ۳۰
- هـ- حق رسیدگی فوری قضائی در حقوق ایران ۳۲
- و- یافته‌های میدانی ۳۴
- گفتار سوم: حق اعتراض به بازداشت ۳۶
- الف- اصول و قواعد ۳۹
- ب- کمیته حقوق بشر ۴۰
- ج- کمیسیون و دادگاه آمریکائی حقوق بشر ۴۱
- د- حق اعتراض به بازداشت غیر قانونی در حقوق ایران ۴۱

- گفتار چهارم: استثناء بودن بازداشت و حق آزادی مشروط برای بازداشت‌شدگان
- در انتظار محاکمه ۴۳
- الف- اصول و قواعد ۴۵
- ب- کمیته حقوق بشر ۴۸
- ج- دیوان اروپائی حقوق بشر ۴۹
- د- یافته‌های میدانی ۵۰
- مجله دوم: حقوق مربوط به زمان بازداشت ۵۷
- گفتار اول: حق دادرسی علنی ۵۸
- الف- اصول و قواعد ۵۹
- ب- کمیسیون اروپائی حقوق بشر و مردم ۶۱
- ج- کمیته حقوق بشر ۶۱
- د- دیوان اروپائی و کمیسیون اروپائی حقوق بشر ۶۲
- ه- رویه دادگاه عالی برای حقوق بشر ۶۳
- و- استثنائات دادرسی علنی ۶۴
- ز- تضمینات حق دادرسی علنی در حقوق ایران ۶۵
- ح- یافته‌های میدانی ۶۶
- گفتار دوم: حق داشتن وکیل ۶۹
- الف- حق برداشتن وکیل در اسلام ۷۴
- ب- اصول و قواعد ۷۶
- ج- دیوان اروپائی حقوق بشر ۷۹
- د- کمیته حقوق بشر ۸۰
- ه- تضمینات حق وکیل در قوانین ایران ۸۱
- گفتار سوم: حق بر دریافت خسارت ۸۳
- الف- اصول و قواعد ۸۶
- ب- کمیسیون اروپائی حقوق بشر ۸۸
- ج- کمیته حقوق بشر ۸۹
- د- جبران خسارت در حقوق ایران ۸۹

بخش دوم: بررسی حقوق رفتاری و برخورداری از شرایط مناسب مادی بازداشت‌شدگان

فصل اول: حقوق مربوط به سلامت جسم و روان و شرایط مادی و نیازهای اولیه	ازداشت
۹۵	گفتار اول: شرایط مادی و نیازهای اولیه بازداشت
۹۶	الف- اصول و قواعد
۹۷	ب- حق استفاده از امکانات بهداشتی
۹۸	ج- حق مادی
۱۰۲	د- حق داشتن محل خواب و زندگی
۱۰۳	هـ- حق استفاده از غذیه
۱۰۶	و- حق استفاده از لباس
۱۰۷	گفتار دوم: حق بر سلامت جسم و روانی
۱۰۹	الف- حق بر سلامتی خاص بازداشت‌شدگان
۱۱۱	ب- حق بر سلامت و خدمات درمانی ویژه آنان
۱۱۳	ج- بیماری‌های مسری و ایدز
۱۱۸	گفتار سوم: حقوق مربوط به ارتباطات بازداشت‌شدگان
۱۲۱	الف- حق ارتباط و ملاقات با خانواده بازداشت‌شدگان
۱۲۳	ب- ملاقات خاص زنان
۱۲۸	ج- نامه‌نگاری و استفاده از تلفن
۱۲۹	د- حق نزدیک بودن محل زندان به خانه
۱۳۱	هـ- حق ارتباط با نمایندگان دیپلماتیک و کنسولی
۱۳۲	و- رویه دیوان بین‌المللی دادگستری
۱۳۸	ز- حق ارتباط بازداشت‌شدگان از دیدگاه دیوان و کمیسیون اروپای حقوق بشر
۱۴۱	ح- حق ارتباط از نظر کمیته حقوق بشر
۱۴۲	گفتار چهارم: حقوق فکری، مذهبی و سیاسی
۱۴۴	الف- مذهب
۱۴۵	ب- آزادی و پرورش فکر

ج- حق رأی بازداشت‌شدگان.....	۱۴۹
فصل دوم: حقوق مربوط به تنبیهات و جلوگیری از رفتار ظالمانه.....	۱۵۱
گفتار اول: مقررات مربوط به تنبیهات و شکایات.....	۱۵۲
الف- اصول و قواعد.....	۱۵۳
ب- تخطی از مقررات انضباطی و شیوه رسیدگی.....	۱۵۵
ج- تنبیهات مجاز.....	۱۵۷
د- اعمالی که موجب تنبیه زنان از سوی مدیریت در زندان نسوان می‌گردد.....	۱۵۸
هـ- اسکارهای جلوگیری از تنبیه خودسرانه.....	۱۶۰
و- حق.....	۱۶۲
گفتار دوم: حقوق.....	۱۶۸
الف- ممنوعیت شکنجه در اسناد بین‌المللی حقوق بشر.....	۱۷۰
ب- ممنوعیت شکنجه در قوانین ایران.....	۱۷۲
ج- نقش نظارت قضائی در پیشگیری از شکنجه (یافته‌های میدانی).....	۱۷۴
د- شکنجه زنان زندانی، شونت.....	۱۷۶
گفتار سوم: طبقه‌بندی.....	۱۷۹
الف- طبقه‌بندی براساس جنسیت.....	۱۸۲
ب- حق مصون ماندن از تعديات جنسی.....	۱۸۳
گفتار چهارم: حق کار.....	۱۸۷
الف- کار در زندان.....	۱۹۰
ب- کار زنان.....	۱۹۱
ج- یافته‌های میدانی.....	۱۹۲
گفتار پنجم: حق آموزش و تفریح.....	۱۹۳
الف- آموزش زنان.....	۱۹۴
ب- یافته‌های میدانی در خصوص آموزش.....	۱۹۶
ج- آموزش‌های خاص بند نسوان.....	۱۹۸
د- تفریحات در زندان.....	۱۹۹
نتیجه‌گیری و پیشنهادها.....	۲۰۱
منابع و مأخذ.....	۲۰۷